

u sistemu francuskog glagola. Tom dojmu »kumuje« i leksički vid. Primijećeno je, naime, da se u najvećem broju slučajeva u prostom perfektu pojavljuju upravo perfektivni glagoli — što ni u kom slučaju ne isključuje upotrebu imperfektivnih glagola kao što je to slučaj s našim aoristom — a to uvelike doprinosi dojmu o kojem smo upravo govorili. Ta pojava očito nije nepoznata autoru koji, govoreći o semantičkim vrijednostima nekih glagolskih oblika, strogo vodi brigu o ponašanju i udjelu perfektivnih i imperfektivnih glagola u zadanoj semantičkoj vrijednosti. On u tim slučajevima opoziciju perfektivno-imperfektivno diže na razinu posebnog kriterija, što se zasad može naći samo u nekim specijalističkim studijama o francuskom glagolu. No, problem prostog perfekta postao je presuptilan čak i za izvorne govornike, tako da su oni za njega izgubili prirodni jezični osjećaj, kao što smo i mi izgubili osjećaj za imperfekt i aorist.

Ovo su bila samo neka, usputna razmišljanja o jednom, kako već rekosmo, gorućem problemu francuske gramatike. Ona samo potvrđuju da je *Gramatika francuskog jezika* prof. Marka Papića aktualna, ažurna — koliko to jedna gramatika može biti — i nadasve poučna i korisna knjiga koja se može preporučiti svakom tko želi naučiti nešto više o francuskom jeziku i njegovu ustrojstvu.

Stanko Žepić

Jan Jeziorski, *Substantivische Nominalkomposita des Deutschen und ihre polnischen Entsprechungen*, Wrocław, 1983.

Da su njemačke složenice uvijek iznova predmet lingvističkog interesa, pokazuje i ova studija. A posebno je zanimljivo kad se radi, kao u ovom slučaju, o pogledu »izvana«, pogledu Slavena u morfološku i semantičku strukturu složenice, te slavenskim jezicima tako strane jezične konstrukcije.

Morfološka nepodudarnost njemačkog i poljskog jezika u području tvorbe riječi i empirijski na prvi pogled uočljiva potreba da se njemačka složenica zamijeni drugim atributivnim sklopovima unaprijed je zadala i raspored građe u toj studiji: prvi dio je posvećen razmatranju njemačke složenice i mogućnosti istraživanja istih sadržaja drugim morfološkim sredstvima, dakle problemu transformacijske analize složenice, dok je drugi dio primjena transformacijske analize u određivanju poljskih ekvivalenata za njemačke imeničke složenice.

Autor u uvodnom dijelu razmatra teorijske probleme transformacija i parafraza, te zaključuje da je za konfrontativnu analizu najprimjerenija metoda transformacije složenica u ekvivalentne grupe riječi, pri čemu je složenica izraz, a transform sadržaj. Dopunsko sadržajno određenje odnosa zavisnosti u složenici daje izvanjezična stvarnost i naše iskustvo s predmetima vanjskog svijeta. Da *Sträßenhändler* ne prodaje ulice kao npr. *Antiquitätenhändler* stare umjetničke predmete, ne proizlazi iz morfološkog oblika složenice, nego iz našeg znanja o vanjskom svijetu koji određuje suodnos konstituenata u složenici, u prvom slučaju lokativni odnos, u drugom odnos objekta. Za to

izvanjezično određenje značenja Morciniec je predložio izraz *Sachsteuerung* (Morciniec, Die nominalen Wortzusammensetzungen in den westgermanischen Sprachen, Wrocław, 1964).

U opisu i klasifikaciji složenica autor se nadovezuje na metodu transformacije koju je recenzent predložio i primijenio u svom radu o njemačkim složenicama (Žepić, Morphologie und Semantik der deutschen Nominalkomposita, Zagreb, 1970). Budući da je opis iscrpan i, kako sam autor smatra, kompletan, iznijet ćemo ga (skraćeno) u cijelosti, jer je njemačka složenica i za izvornog govornika srpskohrvatskog jezika uvijek zanimljiv praktičan problem.

Složenica *imenica + imenica* može se transformirati u ove sintagme:

A. Transformacija bez dopunskih leksičkih elemenata

I. genitivna transformacija

Kreisleitung — Leitung des Kreises

Autor smatra da je genitivna transformacija najčešća i da se genitivne sintagme u većini slučajeva mogu zamijeniti složenicom.

II. prijedloške transformacije

1. an: Autobahnraststätte — Raststätte an der Autobahn
2. auf: Feldarbeit — Arbeit auf dem Feld
3. aus: Samtkleid — Kleid aus Samt
4. bei: Militärarzt — Arzt beim Militär
5. durch: Strahlentherapie — Therapie durch Strahlen
6. für: Abendkleid — Kleid für den Abend
7. gegen: Staubbrille — Brille gegen Staub
8. in: Luftkatastrophe — Katastrophe in der Luft
9. mit: Zahnradgetriebe — Getriebe mit Zahnrädern
10. nach: Italienreise — Reise nach Italien
11. über: Erlebnisbericht — Bericht über das Erlebnis
12. um: Hilferuf — Ruf um Hilfe
13. während: Nachalarm — Alarm während der Nacht
14. wegen: Liebeskummer — Kummer wegen Liebe
15. von: Spießbraten — Braten vom Spieß
16. vor: Todesangst — Angst vor dem Tod
17. zu: Geburtstagsgeschenk — Geschenk zum Geburtstag
18. zwecks: Ausscheidungskampf — Kampf zwecks Ausscheidung
19. zwischen: Länderspiel — Spiel zwischen den Ländern

Od tih transformacija vrlo su rijetke one s prijedlozima *bei*, *durch*, *gegen*, *mit*, *nach*, *über*, *um*, *während*, *wegen*, *zwecks*, *zwischen*. Ti se odnosi izražavaju prijedloškim sintagmama.

III. pridjevska transformacija

Gesellschaftsklasse — gesellschaftliche Klasse

IV. apozicijska transformacija

1. prava apozicija

Kreidestück — Stück Kreide

2. apozicija s *als*

Gänsebraten — Gans als Braten

V. infinitivna transformacija s prijedlogom *zu*

Versammlungsfreiheit — Freiheit, sich zu versammeln

B. Transformacija uz dodavanje novih leksičkih elemenata

VI. transformacija proširenjem

Wettersatellit — Satellit zum Voraussagen des Wetters, Pressekonferenz — Konferenz mit Vertretern der Presse.

VII. transformacija zavisnom rečenicom

Gerümpelecke — Ecke, wo Gerümpel liegt, Dampfmaschine — Maschine, die mit Dampf betrieben wird

VIII. transformacija usporedbom

Windeseile — Eile wie die des Windes, Hundeseele — Seele wie die eines Hundes

IX. leksička transformacija

Haupteinfahrt — die wichtigste Einfahrt, Spitzengeschwindigkeit — die höchste Geschwindigkeit.

To su sve moguće transformacije. Nisu uzete u obzir složenice koje se ne mogu rastaviti na svoje konstituente, kao npr. *Ehrfurcht*, *Fingerhut*, *Abendbrot*, *Schornstein*.

Složenica pridjev + imenica može se transformirati u ove sintagme:

1. pridjevska transformacija

Kurzbericht — kurzer bericht

2. transformacija proširenjem

Feinbäckerei — Bäckerei für feine Backwaren

U pridjevskoj transformaciji autor dalje razlikuje ovu potpodjelu:

1. primarni pridjevi

Neuerwerbung — neue Erwerbung

2. pridjevi sa stranim sufiksima

Sozialversicherung — soziale Versicherung

3. participi

Gebrauchtwagen — gebrauchter Wagen

4. pridjevi u superlativu

Schwerstarbeit — schwerste Arbeit

5. primarni pridjevi, složenice djelomično idiomatizirane

Kleinstadt ≠ kleine Stadt, Weißbrot ≠ weißes Brot, Großstadt ≠ große Stadt.

Hochhaus ≠ hohes Haus

6. primarni pridjevi, složenice potpuno idiomatizirane

Kleinbauer ≠ kleiner Bauer, Kleinbürger ≠ kleiner Bürger, Kurzarbeiter ≠ kurzer Arbeiter

7. izvedeni pridjevi

Flüssiggas — flüssiges Gas

Ova podjela na 7 subklasa ima djelomično svoje morfološko opravdanje, ali nije na mjestu kad se raspravlja o značenju složenice pridjev + imenica. Ovdje su se pobrkala dva nivoa, morfološki i semantički. Semantički relevantne su samo klase 5 i 6 gdje su navedene tvorbe koje su djelomično ili potpuno idiomatizirane. Smatram da se složenica pridjev + imenica može opisati samo s dvije kategorije: 1. složenice koje se mogu transformirati u sintagmu pridjev + imenica i 2. složenice koje su idiomatizirane i ne mogu se transformirati (i eventualno 3. transformacija proširenjem, dodavanjem dopunskih leksičkih jedinica kao u primjeru *Feinbäckerei*). Nisam siguran da postoje složenice koje su djelomično idiomatizirane: *Großstadt* jest *große Stadt* ili nije *große Stadt*, a ne može biti djelomično jedno i djelomično drugo.

Složenica glagol + imenica može se transformirati u ove sintagme:

1. s prijedlogom *zu*

Dreschmaschine — Maschine zum Dreschen

2. s prijedlogom *bei*

Denkfehler — Fehler beim Denken

3. s prijedlogom *durch*

Umlaufkühlung — Kühlung durch Umlaufen (ovdje navedeni primjer *Bißwunde* — *Wunde durch Beißen* ne pripada ovamo jer je prva konstituenta imenica a ne glagol).

4. s prijedlogom *für*

Tanzschule — Schule für das Tanzen, Druckkosten — Kosten für das Drucken (obje složenice mogu se, međutim, interpretirati kao imenica + imenica).

5. s prijedlogom *in*

Denkübung — Übung im Denken

6. s prijedlogom *von*

Meßkunde — Lehre (Kunde) vom Messen

7. s relativnom rečenicom

Polterabend — Abend, an dem gepoltert wird

8. s participom I (pridjevska transformacija)

Kletterrose — kletternde Rose

9. s participom II (pridjevska transformacija)

Dörrobst — gedörrtes Obst, Reibekäse — geriebener Käse

10. genitivna transformacija

Lesefrüchte — Früchte des Lesens, Dichtkunst — Kunst des Dichtens

11. s infinitivom i prijedlogom *zu*

Redewise — Art und Weise zu reden, Denkfähigkeit — Fähigkeit zu denken

12. idiomatizirane složenice

Schlachtschüssel, Lebemann.

Poljski ekvivalenti za njemačku složenicu za nas nisu toliko zanimljivi da bismo ih opširnije prikazali. Zanimljivo je samo to da su u mnogim slučajevima morfološke podudarnosti poljskog i srpskohrvatskog zapanjujuće, npr. genitivna sintagma: *Pressevertreter* — *przedstawiciel prasy, predstavnik štampe*; pridjevska sintagma: *Wasserfarbe* — *farba wodna, wodena boja*; izvedenica: *Kalbfleisch* — *cielęcina, teletina*. Podudarnost postoji i u sintagmama s prijedlozima, tu se, međutim, prijedlozi uvijek ne poklapaju: *Brief-*

markenalbum — album do znaczków pocztowych, album za (poštanske) marke, *Silberschrank* — szafka na srebro, ormar za srebro, *Hustenmittel* — środek na kaszel, *sredstvo protiv kašlja*, *Hilferuf* — wołanie o pomoc, poziv u pomoć itd.

Bez obzira na činjenicu da je ovaj rad zamišljen konfrontativno, on se može čitati kao samostalna studija o problemima opisa njemačke složenice. Kritički se osvrće na dosadašnju literaturu, bavi se iscrpno problemom transformacije, tako da nije samo vrijedan prilog primijenjenoj lingvistici, nego ujedno rad koji rezimira jedan problem teorijske lingvistike.